

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az
Európai Unió támogatásával. Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-
16-2016-00014

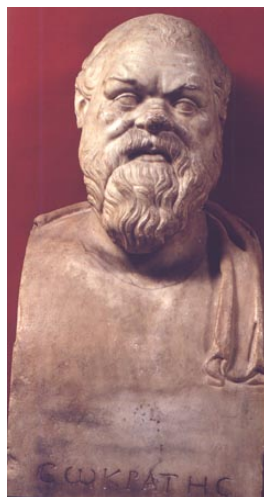
FILOZÓFIATÖRTÉNET ÉS KORTÁRS FILOZÓFIA: PLATÓN

6. TÉMA

Dr. habil. Mogyoródi Emese

6. Téma

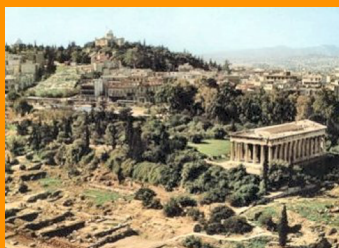
Szókratész védőbeszéde

FILOZÓFIATÖRTÉNET ÉS KORTÁRS FILOZÓFIA: PLATÓN

6. TÉMA: Szókratész védőbeszéde

Dr. habil. Mogyoródi Emese

1. Lecke Bevezetés

10 – 15
PERC

A Szókratész védőbeszéde (gör. *Apologia*) a platóni leveleken kívül az egyetlen platóni mű, mely nem dialógus, hanem **monológ** (bár tartalmaz egy rövidebb dialogikus részt is, Szókratész és vádlója, Melétosz között), ugyanis Szókratésznek egy tárgyaláson elmondott **védőbeszédét** tartalmazza.

Szókratészt ugyanis Kr.e. 399-ben **istentelenség** (*aszebeia*), illetve **az ifjak megrontásának** vádjával beperelték, bűnösnek találták, és az athéni esküdtbíróság döntése értelmében halálra ítélték.

Platón ezzel a művel szándékozott a legközvetlenebb módon **emlékművet állítani Szókratésznek** és védelmébe venni az ellene felhozott vádakkal szemben.

A kérdés, hogy vajon valóban pontosan ezt a szöveget mondta-e el Szókratész a bírák előtt, igen vitatott a kutatók körében; valószínű azonban, hogy a szöveg **autentikusan közvetíti a Szókratész által elmondott beszédet** (pl. a beszéd hangvételt, stílusát, érvelését, stb.), viselkedését a bírák előtt és Szókratész erkölcsi, politikai, filozófiai meggyőződéseit és módszereit.

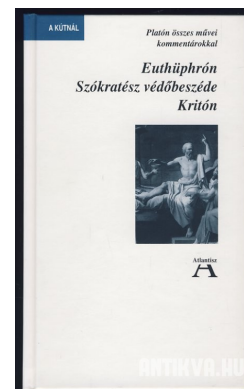
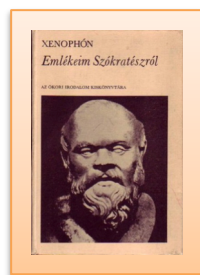
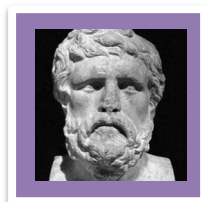

Az **athéni esküdtbíróság** (*Héliaia*) 6000, felnőtt korú, teljes jogú, szabad athéni polgárból állt, akik közül kisebb testületeket (1500, v. 500, 501 tagot) sorshúzással választottak ki bíráskodásra az egyes pereknél. A vádlók és a vádlott beszédeinek, illetve a tanúk meghallgatása után **szavazással döntöttek** a bűnösségről, illetve a büntetés mértékéről.

Platón *Védőbeszéde* nem az egyetlen fennmaradt szókratészi védőbeszéd:

a Platón kortárs történész, katona és gazdálkodó **Xenophón** (kb. 430-354) szintén írt egy *Védőbeszédet*, mely azonban Platónnál sok tekintetben eltérően mutatja be Szókratész viselkedését és az általa elmondottakat a tárgyaláson.

Xenophón

A legalapvetőbb különbség, hogy

- **Xenophón** tudósítása szerint Szókratész beszédével **szándékosan provokálta az athéni esküdtbírákat**, mert idős kora miatt nem akarta megvárni, míg terhessé válik számára az élet, ezért **meg akart halni**;
- Platónnál ezzel szemben átgondoltan és **szisztematikusan védekezik**, vádlójával beszélgetve kimutatja, hogy a vád ellentmondásos és maga a vádló előtt sem világos, tanúkat is felsorakoztat; vagyis **minden erejével azon van, hogy meggyőzze a bírakat az ártatlanságáról**.

Ez azonban nem jelenti, hogy Platón verziójában

- 1.) Szókratész minden áron el akarná érni a felmentését (például retorikai manipulációval, **esdekléssel vagy hízélgéssel**, vagy azon az áron, hogy felhagy a filozofálással);
- 2.) ne lenne tudatában, hogy **nem lesz könnyű meggyőzni a bírakat**, mivel tudatában van annak, hogy erős előítéletek élnek róla bennük;
- 3.) olyan büntetést javasolna saját maga számára, mellyel a vádlók minden bizonnyal megelégedtek volna (pl. száműzetést), miután a bírák bűnösnek találták.

A per végkimenetelével (a halálbüntetéssel) kapcsolatban elterjedt, de **téves értelmezés, hogy Szókratész** tulajdonképpen **öngyilkos** lett. Ez részben

- Xenophón beszámolóján alapul, aki kifejezetten ezt állítja,
- részben a korabeli kivégzési mód (a bürökpohár kiiktatása az elítélttel) félreértelmezésén.

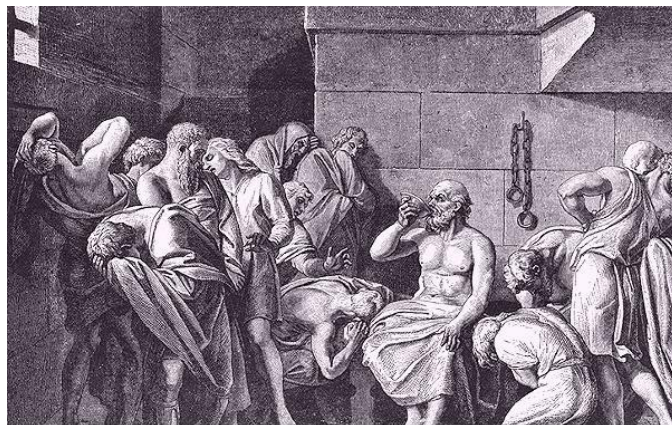

Jacques-Louis David: *Szókratész halála* (1787)

Xenophón beszámolójával kapcsolatban azonban e tekintetben kétségek vethetők fel (hiszen Platón verziója határozottan ellentmond neki, és Xenophónét nincs okunk hitelesebbnek tekinteni).

Másrészt a korabeli kivégzési mód minden elítélt számára kötelezővé tette a halálos ítélet saját kezű végrehajtását, a bürökpohár kiiktatását, ami azonnali halált okozott.

Platón világossá teszi, hogy elítéléséért és haláláért a felelősség semmilyen értelemben nem hárítható Szókratészre: egyedül Athén felelős érte (mivel az esküdtbírákat az athéni polgárok közül, sorshúzással választották ki).

További olvasmányok:

Platón: *Szókratész védőbeszéde* In: *Platón összes művei kommentárokkal. Euthüphrón, Szókratész védőbeszéde, Kritón*. Ford. Mogyoródi Emese (*Euthüphrón, Szókratész védőbeszéde*) és Gelenczey-Miháltz Alirán (*Kritón*). Atlantisz, Budapest, 2005, 51-112. o.

Ellenőrző kérdések:

1. Mi a műfaja a platóni *Védőbeszédnek*, és mi magyarázza az eltérést a dialógusaitól?
2. Platónén kívül milyen védőbeszéd maradt még ránk, és milyen eltéréseket mutat az ő védőbeszédéhez képest?
3. Melyik védőbeszéd tekinthető hitelesebbnek?
4. Milyen, széles körben elterjedt, de téves elgondolás létezik Szókratész halálának magyarázatával kapcsolatban, és mennyiben téves?

Kiválósági kérdések, feladatok:

1. Mi az alapvető különbség Platón és Xenophón védőbeszéde között Szókratész halálra ítélésének magyarázata tekintetében?